

dr Marek Smulczyk

Uniwersytet Warszawski

Polityka oparta na faktach – koncepcja, przykłady

Polityka edukacyjna wyraża się poprzez reformy systemowe i programowe, wprowadzanie zasad ewaluacji czy zmiany w zakresie zarządzania globalnego i lokalnego w oświacie. Jako istotna część polityk publicznych, stanowi formę oddziaływania na funkcjonowanie większości ludzi. Sposób prowadzenia polityki edukacyjnej uzależniony jest od wpływów globalnych (trendy, które są udziałem całej ludzkości), ale też często od kontekstu lokalnego (uwarunkowań związanych z życiem i funkcjonowaniem głównych aktorów w edukacji, czyli uczniów, nauczycieli, rodziców).

Skuteczna polityka – to polityka oparta na faktach. Polityki oparte na dowodach zakładają, iż decyzje dotyczące społeczeństwa powinny być podejmowane w sytuacji możliwie pełnej informacji na temat ich konsekwencji. W ostatnich latach obserwuje się zwiększenie zapotrzebowania na tego rodzaju praktyki w sferze publicznej, w tym w edukacji. Badania edukacyjne prowadzone w sytuacjach wynikających z wdrażania, realizowania lub planowania określonej polityki oświatowej mają bardzo duży potencjał wykorzystania przy planowaniu zmian w edukacji.

Termin EBP – *evidence based policy* – „polityki opartej na dowodach” pojawia się w dyskusjach nad jakością edukacji jako przykład właściwego podejścia w zarządzaniu oświatą. Nowoczesna polityka edukacyjna bazuje na „wiedzy tworzonej z wykorzystaniem procedur badawczych właściwych nauce” (Górniak i Mazur, 2011, s. 13). Badania edukacyjne mają nam dostarczać wiedzy o tym, jak działa system oświaty, ale przede wszystkim wskazywać, w jaki sposób można się przeciwstawić mechanizmom, które powodują, że edukacja jest mało efektywna. Dzięki projektom badawczym o międzynarodowym zasięgu możemy opisać prawidłowości i zjawiska, które mają zasięg uniwersalny i są niezależne od rozwiązań przyjętych w krajowych systemach szkolnych. Należy jednak pamiętać, że uniwersalne prawidłowości to tylko jeden filar racjonalnego kształtowania polityki edukacyjnej. Musi być on uzupełniany przez perspektywę lokalną – namysł nad tym, czy coś, co działa zwykle, działać będzie też w konkretnej sytuacji, w danym kontekście krajowym lub lokalnym. Ta podwójna perspektywa wymusza na EBP ciągłe konfrontowanie teorii, rozumianej jako względnie uniwersalne prawidłowości wykrywane w badaniach podstawowych, z wynikami badań prowadzonych w danym kontekście, często wręcz o idiograficznym charakterze.

Przykładem nurtu, który zyskuje coraz większą popularność w badaniach edukacyjnych, są syntezy wyników poprawnie metodologicznie wykonanych badań, głównie eksperymentalnych. Jedną z wiodących instytucji, zajmujących się popularyzacją wyników tego typu badań na gruncie edukacyjnym, jest brytyjska organizacja *Education Endowment Foundation*, która opracowała

i propaguje *Teaching and Learning Toolkit* (zestaw narzędzi do nauczania i uczenia się)¹. Narzędzie dostarcza wskazówki dla nauczycieli i szkół dotyczące efektywnego nauczania, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów będących w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Zestaw narzędzi obejmuje ponad 30 obszarów, a każdy zakres oddziaływań pedagogicznych jest scharakteryzowany pod względem siły wpływu na osiągnięcia szkolne, stopnia ugruntowania w badaniach naukowych oraz kosztu wdrożenia na poziomie systemowym.

Warto wspomnieć o programie PISA, który już od wielu lat kształtuje krajowe polityki edukacyjne. Ciekawym przykładem są Niemcy – szeroka debata na temat polityki edukacyjnej rozgorzała tam po wynikach PISA w 2000 r., kiedy ujawniono duże zróżnicowanie poziomu umiejętności uzależnione od społecznej i ekonomicznej sytuacji szkół i przyczyniło się do wypracowania nowego podejścia do roli dowodów i danych w krajowej polityce oświatowej. Po słynnym „szoku PISA” Niemcy wprowadzili wiele reform związanych z finansowaniem edukacji oraz ogólnokrajowe standardy kształcenia w szkołach (por. Schleicher, 2018).

W najnowszej publikacji, z 2021 r., poświęconej wpływowi programu PISA na zmiany w systemach edukacyjnych (Crato, 2021) można przeczytać, jak ewoluowały wyniki badań PISA w dziesięciu krajach i co spowodowało, że zmieniły się systemy edukacyjne. Wspomnimy tylko o dwóch przykładach. I tak, informacje dotyczące udziału Chile w badaniach międzynarodowych wykorzystano jako przesłanki w działaniach prawnych mających na celu zmianę organizacji i finansowania systemu edukacji w tym kraju. Inny sposób wykorzystania wyników widzimy w Estonii. Szkoły wykorzystują dane z międzynarodowych badań jako wskazówki do planowania działań w obszarze własnego rozwoju i poprawy jakości kształcenia. Placówki używają też zaadaptowanych narzędzi do własnych praktyk ewaluacyjnych. Kolejnym ważnym efektem takiej polityki jest wzrost popularności praktyk ewaluacyjnych na poziomie szkoły.

Kluczowym wymogiem dla polityki opartej na faktach naukowo uzasadnionych jest tworzenie łatwych do interpretacji syntez badań. Polityka edukacyjna nie powinna wspierać wdrażania takich programów i rozwiązań, co do których nie ma wiarygodnych danych potwierdzających ich skuteczność. Równie ważne jest, aby pedagodzy potrafili wyciągnąć z badań wnioski praktyczne do własnych działań (Slavin, 2008). Dwie próby stworzenia użytecznych w doskonaleniu pracy szkół syntez wyników badań naukowych, które wspierają podejście EBP, to: *The Best Evidence Encyclopedia* oraz projekt *Visible Learning*.

*The Best Evidence Encyclopedia*² (The BEE) jest stroną internetową, która ma na celu dostarczenie nauczycielom rzetelnych i przydatnych informacji wynikających z badań dotyczących kształcenia uczniów szkół podstawowych i średnich. Czego możemy dowiedzieć się dzięki *The Best Evidence Encyclopedia*? Na przykład okazuje się, że skuteczne programy uczenia to takie, które bazują na wspólnym uczeniu się, treningu umiejętności metapoznawczych oraz wykorzystaniu metod zarządzania uczeniem się i motywowania. Z metaanaliz

¹ Więcej informacji na stronie internetowej: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/>.

² <http://www.bestevidence.org/>.

prezentowanych w zasobach *The BEE* wynika też, że zmiana programu nauczania lub podręczników rzadko sama w sobie jest skuteczną strategią, ale może być ważnym elementem kompleksowego podejścia do zmiany w strategiach pracy z uczniem (Slavin i Lake, 2009).

Inną popularną syntezą wyników badań edukacyjnych, wskazującą na czynniki wpływające na efektywność nauczania, jest projekt *Visible Learning*³, który opisuje, co najbardziej wpływa na osiągnięcia szkolne, opierając się na rankingu czynników związanych z sześcioma źródłami: uczniem, nauczycielem, rodziną, programami nauczania, technikami nauczania i uczenia się oraz szkołą. Dla każdego czynnika obliczono wskaźnik siły efektu; obrazuje on, jakiej różnicy można oczekiwać w rozkładach osiągnięć szkolnych w grupie, w której dany czynnik wystąpił, w porównaniu z grupą, której nie dotyczył.

Bibliografia:

- Górniak, J., Mazur, S. (2011). Polityki publiczne oparte na dowodach i ich zastosowanie do rynku pracy. W: J. Górniak, S. Mazur (red.). *W kierunku polityki rynku pracy opartej na dowodach*. Pobrane z: <http://www.obserwatorium.kpp.org.pl/w-kierunku-polityki-opartej-na-dowodach-52.html>.
- Schleicher, A. (2018). Światowej klasy edukacja. Jak kształtować szkolnictwo na miarę XXI wieku. Warszawa: Evidence Institute – Związek Nauczycielstwa Polskiego.
- Crato, N. (2021). Setting up the Scene: Lessons Learned from PISA 2018 Statistics and Other International Student Assessments. In: Crato, N. (ed.). *Improving a Country's Education*. Springer, Cham.
- Slavin, R. E. (2008). What Works? Issues in Synthesizing Educational Program Evaluations. *Educational Researcher*, 37 (1), 5–14.
- Slavin, R.E., Lake, C. (2009). *Effective Educational Programs: Meta-Findings from the Best Evidence Encyclopedia*. 2009 SREE Conference Abstract Template.

³ <https://visible-learning.org/>.